

המלצות למדיניות התמודדות לאומית

עם האלימות והפשיעה בחברה הערבית בישראל

מאיר אלרן, אפרים לביא, מני יצחקי ומוחמד ותד | 27 באוקטובר, 2021

עיקרי המתווה

- ממשלת ישראל נקראת ליטול על עצמה אחריות ומחויבות פוליטית, ולאמץ מדיניות רשמית המציבה את המאבק באלימות ובפשיעה המאורגנת בחברה הערבית בעדיפות לאומית עליונה ולאשר תכנית עבודה אינטגרטיבית, רב-שנתית ומתוקצבת, למימוש מלא של מדיניות זו.
- הסיבות והנסיבות שיצרו את תופעת האלימות הממאירה הן רבות ומורכבות. בבסיסן ניצבים אתגרים חברתיים קשים וכן הזנחה ומשילות חסרה נמשכת של המדינה. עקב כך נוצרה במהלך השנים אנרכיה ואת הוואקום השלטוני מילאו גורמי פשיעה, אשר בהדרגה השתלטו על תחומי חיים רחבים. בכל רבדי עומק אלה חיוני לייצר שינוי ברור באמצעות טפול שורש נרחב, רב ממדי וארוך טווח.
- דיכוי הפשע המאורגן וצמצום האלימות הם יעדים מאתגרים אך ברי השגה. המאבק בהם צריך להתבסס על החוק, על השוויון בפני החוק, על כיבוד זכויות הפרט ועל הכרה והתחשבות בתרבות, בנורמות ובכללים הנהוגים בחברה הערבית. ניתן להצליח במשימה משום שנוצר מפגש אינטרסים בין מרבית הציבור הערבי ליהודי, המעצב הכרה שמדובר באינטרס עליון של המדינה והחברה הישראלית כולה.
- עיקרה של התכנית המוצעת: מאמץ מרוכז, נחוש ומתואם, בשתי זרועות שלובות: האחת, למיגור הפשיעה המאורגנת בתחום ה"קשה", באמצעות סיכול התקפי מבוסס מודיעין מדויק; והשנייה, להפחתה ניכרת באלימות במרחב הציבורי ובמשפחה, בעיקר באמצעות שיפור מערכתי עמוק ומתמשך בתחומים החברתיים ה"רכים".
- לצורך זה מוצע להקים מערך מרכזי, שיהיה אחראי על ביצוע מיטבי של התכנית, תוך שילוב מתאם של שני מכלולים: מכלול אכיפתי-משפטי שייעודו העיקרי הוא מיגור הפשיעה המאורגנת, ומכלול חברתי-כלכלי שייעודו העיקרי צמצום האלימות.
- מכלולי הביצוע יכללו ויפעילו את כל הסוכנויות המוסדיות המופקדות במישרין ובעקיפין על המאבק בפשיעה ובאלימות. הסינרגיה המהודקת ביניהם ושיתוף הפעולה בשטח באמצעות צוותי משימה ייעודיים, הם תנאי להשגת היעדים וממדי ההצלחה שייקבעו.
- תנאי עיקרי נוסף להצלחת המאמץ המשולב הינו גיבוי ותמיכה של הציבור היהודי והערבי ושילוב החברה האזרחית בו.
- יש לבחון תיקוני חקיקה מינוריים שיקלו על עבודת האכיפה בתחום ה"קשה", ללא פגיעה בחירויות הפרט.
- כל הפעולות בכל הדרגים יתבצעו בשיתוף פעולה מלא עם נציגי החברה הערבית.
- למיצוי מיטבי של המהלך המשולב ולהפקת לקחים בעת ביצועו, נדרשת עבודת מעקב והערכה מחקרית מלווה.

מסמך מדיניות זה מסכם ומציג את עיקרי המסקנות והמלצות של צוות מיוחד שהוקם במכון למחקרי ביטחון לאומי בנושא ההתמודדות הנדרשת עם האלימות והפשעה החמורה בחברה הערבית. התובנות המוצגות במסמך זה הן תוצר של התייעצויות עם גורמים רבים הן בקרב החברה הערבית והן עם גורמי ממשל בכירים העוסקים בתחומים אלה. עיקרי ההמלצות הוצגו בפני מקבלי ההחלטות לפני ההחלטה שהתגבשה ואומצה בממשלה ב-14 אוקטובר 2021 וכן בכנס מיוחד שנערך במכון למחקרי ביטחון לאומי ב-19 אוקטובר, שבו נטלו חלק השר לביטחון הפנים, עמר בר לב, המנכ"ל תומר לוטן, ראש אגף סיף במשטרת ישראל, האמון על סיכול הפשיעה בחברה הערבית, ניצב ג'מאל חכרוש, ונציגים בכירים של החברה הערבית, ביניהם השר עיסאווי פריג, ח"כ עאידה תומא סלימאן וח"כ מנסור עבאס.¹

האלימות והפשעה החמורה - נתונים כלליים

האזרחים הערבים, המהווים כחמישית מהאוכלוסייה הישראלית, מעורבים ב-93 אחוזים מאירועי הירי, 64 אחוזים ממעשי הרצח, 61 אחוזים מאירועי ההצתה, 56 אחוזים מעבירות ה-אמל"ח, ו-47 אחוזים ממעשי השוד.

מתחילת 2021 ועד סוף אוקטובר נרצחו בישראל יותר ממאה אזרחים ואזרחיות מהחברה הערבית, בהשוואה ל-113 בכל שנת 2020, 100 ב-2019, 81 ב-2018, 77 ב-2017, 66 ב-2016, ו-75 בשנת 2015. בשנת 2019 היו 61 אחוזים מהעצורים בישראל לא יהודים. ב-2020 היו במתקני שב"ס 56 אחוזים מהכלואים על רקע פלילי תושבי ישראל לא יהודים. ב-2020, בדומה לשנים קודמות, פענחה המשטרה, על פי דיווחיה, רק כ-20 אחוזים ממקרי הרצח.

לצורך פענוח מאפייניה של התופעה יש להבחין בין הפשיעה המאורגנת, עבריינות של כנופיות ואלימות במרחב הציבורי. גם אם יש ביניהן זיקות גומלין, לכל אחת מאלה מחוללים ומאפיינים שונים ולכן הן גם מחייבות התייחסות מערכתית שונה.

הפשעה החמורה המאורגנת כוללת:²

- א. אחזקה בלתי חוקית בנשק חם ואמצעי לחימה (אמל"ח) והפעלתו נגד אזרחים
- ב. סחר בנשק ואמל"ח
- ג. הברחות נשק משטחי הרשות הפלסטינית לתוך ישראל
- ד. פשיעה כלכלית, כולל סחיטת דמי חסות והלבנת הון

¹ ניתן לצפות בכל מושבי הכנס והדברים שהוצגו בו באתר המכון למחקרי ביטחון לאומי וכן ב:

<https://www.youtube.com/watch?v=l-u9liy403g>

² ראה: חוק מאבק בארגוני פשיעה 2003 (תשי"ג) https://www.nevo.co.il/law_html/law01/999_153.htm

ה. ניסיונות השתלטות על משאבי הרשויות המקומיות

ו. סחר בסמים

תופעת האלימות כוללת:

א. פגיעה אלימה בתוך התא המשפחתי;

ב. עבריינות והתנהגות בריונית במרחב הציבורי, כולל נהיגה פרועה בכבישים;

ג. עבריינות והתנהגות בריונית ברשתות החברתיות, בקרב בני נוער וכן מול מנהיגי החברה הערבית.

הגורמים לתופעות האלימות והפשעה המאורגנת בחברה הערבית בישראל

שילוב נסיבות ותנאים משתנים בתוך החברה הערבית, מדיניות מפלה מצד המדינה לאורך שנים וקשיים באכיפת נורמות חוקיות, תרמו להתפתחות תופעות האלימות והפשעה החמורה בחברה הערבית בישראל.³ בין אלה יצוינו במיוחד:

- רמה כלכלית נמוכה יחסית: מרבית האוכלוסייה הערבית מתאפיינת במצב כלכלי נמוך. שיעורי העוני והאבטלה בישובים הערביים הינם גבוהים יחסית לשיעוריהם בחברה היהודית. מחקרים מראים כי קיימת הלימה בין העלייה ברמת האלימות והפשעה בחברה הערבית לבין מצב האבטלה, ההשכלה הנמוכה והעוני.⁴
- התפרקות המסגרת החמולתית/משפחתית: תהליך המודרניזציה שעוברת החברה הערבית בישראל ערער את המבנה החברתי המסורתי. בתוך כך התערערו סמכויותיהם של הורים, מחנכים ואנשי דת. כך התפתח מרחב חברתי שבו פועלים יחידים וקבוצות ללא מרות החוק, מאמצים דפוסי פעולה עברייניים ומתנגשים עם החוק והסדר.
- נוער חסר מעש: אלה יצרו גם התרחבות של נשירת בני נוער ממסגרות החינוך והתעסוקה. חלקם מתדרדרים לשימוש בסמים ואלכוהול ומאמצים דפוסים של התנהגות אלימה, עבריינית ואנטי-חברתית, בהיותם יעד קל לניצול על-ידי גורמי פשיעה.
- המעמד הנחות של האישה: מעבר להיות החברה הערבית עדין פטריארכלית מבחינות רבות, נשללות מהאישה חירויות כאשר בשנים האחרונות התרחב הפער

³ ראה: ניצן ריבלין, אלימות במגזר הערבי: סקירה וניתוח, המכון לאסטרטגיה ציונית, יוני 2020, עמ' 50-72.
⁴ מרכז מוסאוא, עוני בחברה הערבית בישראל, דצמבר 2019. <https://din-online.info/pdf/msv3.pdf>

לטובת נשים בתחום ההשכלה והתעסוקה. אלה תורמים את חלקם לעליה באלימות פיזית נגד נשים ואף לרצח נשים.

- **אגירת נשק ואמצעי הלחימה:** בשנים האחרונות נרשמה עלייה במספר כלי הנשק הבלתי חוקיים המוחזקים בידי כנופיות וארגוני פשיעה וגם בידי תושבים מן השורה, לצרכי הגנה עצמית. על פי הערכות מדובר בעשרות אלפי אמצעי לחימה הנגנבים מבסיסי צה"ל או מוברחים משטחי הרשות הפלסטינית.

- **ארגוני הפשיעה:** חלק גדול מאירועי האלימות הקשים בחברה הערבית הינם על רקע סכסוכים בין ארגוני פשיעה. בשנים האחרונות, גורמים אלה, דוגמת כנופיות רחוב, מנסים להשתלט גם על תקציבי מדינה המועברים לרשויות מקומיות ערביות - תופעה שהתגברה במסגרת יישום תכנית החומש 5.922.

קיימת הזנה רב-כיוונית בין מחוללי האלימות הללו, האנרכיה החברתית והוואקום השלטוני שהשתררו בישובים הערביים, לבין התרחבות הפשיעה והאלימות.

תופעות האלימות, הרצח והפשיעה החמורה והמאורגנת גובים מחיר כבד מהתושבים הערבים, מטילים אימה, פוגעים בביטחון האישי ומשפיעים על כל תחומי החיים. **האלימות והפשיעה הן כיום החסם העיקרי בפני הפיתוח החברתי-כלכלי של הציבור הערבי ולהשתלבותו בחברה ובכלכלה במדינה.** מעבר לנזקיהן הישירים לחברה הערבית, הן מהוות איום גובר על ביטחון הפנים במדינה בכלל.

התארגנות הממשלה להתמודדות עם תופעות האלימות והפשיעה

בשנה האחרונה גובשו תכניות והוקמו גופים שונים להתמודדות עם האלימות והפשיעה בחברה הערבית:

א. בתחילת אוקטובר 2021 הוקם צוות שרים (ביטחון פנים, משפטים, אוצר, פנים) בראשות ראש הממשלה, למאבק בפשיעה בחברה הערבית.⁵ השר לביטחון פנים מונה לממלא מקום ראש הממשלה בצוות זה וסגן השר מונה הפרויקטור הממשלתי למיגור הפשיעה והאלימות בחברה הערבית. הוא אמור להוציא לפועל תכנית עבודה שגובשה במשרד לביטחון פנים ואושרה על-ידי צוות השרים. המטה לביטחון לאומי - המל"ל, כרוע של ראש הממשלה, יסייע לפרויקטור למלא את תפקידו בתחום התיאום, התכנון והמעקב אחר פעילויות משרדי הממשלה והגופים השונים.

⁵ תכנית החומש הראשונה לפיתוח כלכלי של החברה הערבית מדצמבר 2015. ראו ביכום התכנית של המשרד לשוויון כלכלי מ-21 יוני 2021:

https://www.gov.il/he/departments/news/arabs_economy_progress_summary

⁶ על ישיבת צוות השרים למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית, שהתקיימה ב-3.10.2021 והחלטות שהתקבלו בסיומה ראה: https://www.gov.il/he/departments/news/spoke_meeting031021

התכנית, שתוקצבה בסך 1.4 מיליארדש עד סוף 2022, אמורה להתבצע בשיתוף המשרדים והגופים הרלוונטיים, לרבות משטרת ישראל, שירות הביטחון הכללי, המטה לביטחון לאומי, הייעוץ המשפטי לממשלה, פרקליטות המדינה, רשות המיסים, הרשות לאיסור הלבנת הון ורשויות נוספות. עיקר המיקוד יהיה בצמצום הפשיעה הכלכלית, כאשר במקביל תתנהל פעילות לצמצום אמצעי הלחימה הבלתי חוקיים. זאת, כאשר משרד המשפטים אמור לקדם חוקים שיעניקו יכולות אכיפה משופרת, בין היתר חוק עונש מינימום להחזקה וסחר בנשק.

ב. בסוף יולי 2021 הממשלה אישרה את הרחבת סמכויות "הרשות לפיתוח כלכלי של מגזר המיעוטים", הפועלת במסגרת המשרד לשוויון חברתי, לקידום התכניות הרב שנתיות לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הערבית. זאת, בהמשך להחלטות הממשלה הקודמת.⁷

ג. במטה לביטחון לאומי הוקם צוות בין משרדי הכולל את משטרת ישראל וגופים ביטחוניים אחרים, להתמודדות עם זליגת נשק מצה"ל, ייצור אמצעי לחימה באופן בלתי חוקי והברחות של אמצעי לחימה בלתי-חוקיים לשטח מדינת ישראל.⁸

ד. באוגוסט 2021 הוקם במשטרת ישראל אגף סיף.⁹ האגף נועד למלא את הפונקציות העיקריות הבאות: (1) מיסודו כמטה ייעודי ארצי, שיהיה אחראי על תמונת מצב של הפשיעה בחברה הערבית כבסיס לקביעת מדיניות ועדיפויות לסיכולה. (2) גיוס שוטרים מוסלמים למשטרת ישראל והקמת תחנות ונקודות משטרה נוספות ביישובים ערביים (3) קידום היחסים בין משטרת ישראל לקהילות הערביות, כולל באמצעות רשתות חברתיות, דוברות והסברה וכן טיפול בסכסוכים מקומיים.

ה. בכנסת הוקמה "הוועדה המיוחדת למיגור הפשיעה בחברה הערבית", שאמורה לעמוד על פרטי התוכניות המוצעות מטעם המשרדים הממשלתיים השונים ולעקוב אחר ההתקדמות ביישום המלצות וועדת המנכ"לים.¹⁰

בצד אלה קיימות תכניות ממשלתיות רב-שנתיות עבור רכיבי החברה הערבית, המטפלות במחוללי האלימות החברתיים-כלכליים:

א. התכנית למיגור הפשיעה והאלימות - באחריות המשרד לביטחון פנים;

ב. התכנית לפיתוח חברתי-כלכלי (923) - באחריות המשרד לשוויון חברתי;

⁷ https://www.gov.il/he/departments/policies/dec169_2021

⁸ ראה הכנסת, ממ"ד, אוגוסט 2021, עבירות נשק – נתונים והתמודדות הרשויות

⁹ https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/55c6612f-2c28-eb11-811a-00155d0af32a/2_55c6612f-2c28-eb11-811a-00155d0af32a_11_18130.pdf

ראה גם החלטה מספר 852 של הממשלה מיום 1.3.2021:

⁹ https://www.gov.il/he/departments/policies/dec852_2021

⁹ https://www.gov.il/he/Departments/news/event_police110821

¹⁰ <https://m.knesset.gov.il/activity/committees/arabsectorcrime/pages/default.aspx>

ג. התכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הבדואית בנגב - באחריות משרד הרווחה;

ד. התכנית לפיתוח כלכלי-חברתי במגזר הדרוזי והצ'רקסי - באחריות משרד ראש הממשלה;

ה. תכנית לערים המעורבות - באחריות משרד ראש הממשלה (בתכנון).

העובדה שמשרדי ממשלה שונים עוסקים במגזרים שונים בחברה הערבית אינה מסייעת להשיג את היעדים שנקבעו. ראוי היה לייצר מנגנון משלב בין התכניות, אם לא לחתור ליצירת האחדה ביניהן. זאת, באשר שילוב הגופים הרבים נדרש לצורך טיפול רב-ממדי בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. מדובר באתגר משמעותי ביחס ליכולת לקיים תיאום, שליטה ובקרה על כלל המערך המורכב. קיים חשש סביר שביזור המאמצים של המדינה בין הגופים השונים, שלכל אחד מבנה מורכב משלו, מסורות של פעולה בתחומי ואחריות ספציפית על פי חוק, יחייב תקופה של התארגנות ולמידה עד להגעה לרמה נדרשת של סנכרון אפקטיבי בין הגופים השונים. נזכיר בהקשר זה את התקדים של המאבק בפשיעה המאורגנת, היהודית בעיקרה, בישראל בשנים 2003-2006, שעלה ככלל יפה.¹¹ דוח מבקר המדינה על מאמץ זה מ-2016 הצביע בהמלצותיו על הצורך של כלל רשויות האכיפה הפועלות בכוחות משותפים להקפיד על שיתוף פעולה מלא ביניהן.¹²

זהו לקח חיוני המחייב חשיבה ממשלתית נוספת כדי לוודא את קיומו לאורך זמן של תיאום מיניסטריאלי ושתוף פעולה אופרטיבי רחבי ואורכי בין כל הגורמים.

מתווה מוצע לצמצום האלימות ולמיגור הפשיעה המאורגנת בחברה הערבית

המטרה: מיגור הפשיעה המאורגנת בזמן הקצר ביותר האפשרי וצמצום האלימות בחברה הערבית באמצעות רצף של פעולות מערכתיות, ממוקדות ומשולבות, במקביל ולטווח ארוך, על בסיס תכנון רב ממדי ובשיתוף נציגי החברה הערבית. זאת, על מנת להסיר את האיום, להגביר את הביטחון האישי בקרב כלל הציבור, לחזק את האמון במדינה ובמוסדותיה ולאפשר לחברה הערבית להתקדם ולהשתלב בכל תחומי החיים בחברה ובמדינה.

¹¹ ראה החלטה מספר 1150 של הממשלה מיום 14.12.2003 : מאבק בפשיעה המאורגנת ובמשפחות הפשע בישראל. https://www.gov.il/he/departments/policies/des1150_2003
כן ראה : החלטה מס. 4618 של הממשלה מיום 01.01.2006 : המאבק בפשיעה החמורה ובפשיעה המאורגנת ובתוצריה. https://www.gov.il/he/departments/policies/2006_des4618
¹² ראה דוח מבקר המדינה בדון, 2015, -537/5a370922-6321, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_537/5a370922-6321-45d5-82b6-539c79ab69d3/102-crime.pdf?AspxAutoDetectCookieSupport=1. ראו בעיקר ההמלצות והסיכום בעמ' 62-63.

לכל אורך ההתמודדות צריכה להתקיים סינרגיה תפקודית מיטבית בין שני היעדים המערכתיים: מיגור הפשיעה המאורגנת וצמצום האלימות. המטרה תושג רק על ידי תיאום רב-ארגוני קפדני בין הפעולות הנדרשות בשני התחומים המזינים זה את זה.

עקרונות ההפעלה של התכנית

א. ההתמודדות עם האלימות והפשיעה בחברה הערבית צריכה להתבסס על החוק, על השוויון בפני החוק, על כיבוד זכויות הפרט ועל הכרה והתחשבות בתרבות ובכללים הנהוגים בחברה הערבית.

ב. התכנית צריכה להיות מיושמת באורח דיפרנציאלי, על פי סדרי עדיפויות שייקבעו בהתאם לצרכים ולנתונים, בכל חלקי החברה הערבית בישראל, כולל בערים המעורבות.

ג. נציגי החברה הערבית והקבוצות השונות בה צריכים להשתלב בשלבי התכנון והביצוע.

ד. הפעולה נגד הפשיעה המאורגנת צריכה להיות בעדיפות ראשונה, מבוססת מודיעין ותתבצע באמצעות מערכות האכיפה והמשפט.

ליבת התכנית

תגובש ותיושם תכנית רב-שנתית לאומית מתוקצבת. בבסיסה: בניית מערך ממשלתי משולב ומתואם לריכוז מאמץ לאומי להשגת מטרות התכנית. במסגרת זו:

א. תאומץ החלטה ממשלתית לגיבוש וביצוע תכנית חומש מתוקצבת כוללת למיגור הפשיעה ולצמצום האלימות בחברה הערבית;

ב. יוקמו גופים ממשלתיים שיבטיחו ביצוע מיטבי ומתואם של התכנית;

ג. ייעשה שימוש משטרתי מלא בסמכויות הקיימות, דוגמת חוק המאבק בארגוני הפשיעה (2003);

ד. יוכנו הרשאות משפטיות וחקיקה מתאימה כדי לאפשר פעולה אפקטיבית בשטח;

ה. תבנה יכולת מודיעינית משופרת, של איסוף ומחקר, מותאמת לצרכים וליעדי התכנית;

ו. תורחב ותחוזק הנוכחות המשטרית המרתיעה והמשרתת בישובים הערביים;

ז. התכנית תתואם ותסונכרן עם תכניות החומש הקיימות והעתידיות לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הערבית.

התיעדוף המערכתי והקצאת המשאבים

תינתן קדימות למאמץ התקפי ממוקד בראשי הפשע הכלכלי המאורגן ולחשיפת מאגרי הנשק והאמל"ח שברשותם. על מאמץ זה לקבל עדיפות ברורה בהקצאת משאבים ותשומת לב, לפחות עד לשינוי ברור במגמות של התפשטות מאפייני הפשיעה על פי מדדים שייקבעו מראש. המאמץ המרוכז צריך לשאת פרי תוך חודשים ספורים לאחר סיום ההיערכות המקדימה הנדרשת.

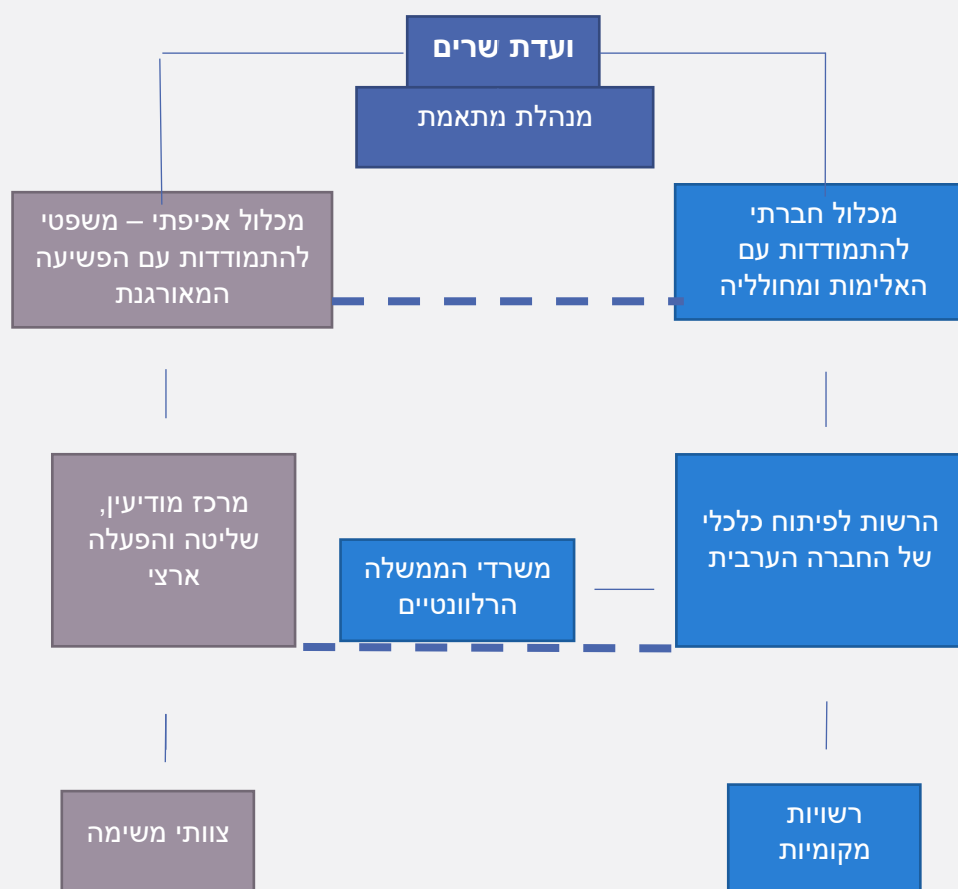
בהתאם לכך, הפעולה המודיעינית-מבצעית המשולבת תזכה לעדיפות בהקצאת המשאבים הנדרשים לה. זאת, בדגש על מערכות טכנולוגיות-דיגיטליות מתקדמות ויכולות משופרות של מעבדות לזיהוי פלילי, שיופעלו על בסיס גיוס והכשרה של הצוותים שיהיו אחראים על ביצוע המשימות במסגרת מאמץ זה.

כמאמץ משני יינתן טיפול רוחבי בכנופיות המחוללות אלימות במרחב הציבורי. מאמץ זה צריך להתגבר ככל שהמאמץ העיקרי נושא פרי ומביא לתוצאות מדידות ונראות בשטח. לשם כך יוקצו משאבים להקמת תחנות משטרה חדשות בריכוזי אוכלוסייה ערבית, לגיוס ולהכשרת שוטרים נוספים (בעדיפות ערבים¹³) למשימות שטח, באוריינטציה של מתן שירות זמין לציבור. המגמה בתחום זה צריכה להיות פיתוח כלים לטווח ארוך, כולל קהילתיים, בשילוב הדוק עם הציבור הערבי.

¹³ כיום רק שני אחוזים מהמשרתים במשטרת ישראל הם מוסלמים. ראה שידור של הכנס במכון למחקרי ביטחון לאומי. שם.

רכיבי המתווה

א' - הקמת המעטפת הארגונית הלאומית



פירוט ההתארגנות

מומלץ לכוון **ועדת שרים** להתוויית המדיניות להתמודדות יעילה עם כלל התופעות הקשורות בפשיעה המאורגנת והאלימות בחברה הערבית. יו"ר ועדת השרים יהיה ראש הממשלה וממלא מקומו יהיה השר לביטחון הפנים.

לצד וועדת השרים תפעל **מנהלת ייעודית** כמסגרת ארגונית ארצית, שתרכז את כל נציגיהם של גופי האכיפה והפיתוח החברתי-כלכלי. ראש המנהלת ימונה על ידי הממשלה וישמש המתכלל הלאומי לעניין המאבק בפשיעה ובאלימות על כל היבטיה. עיקר ייעודה: יצירה ואבטחה של תיאום מיטבי של הפעולות בין כל משרדי הממשלה, על מנת להבטיח סדרי עבודה משולבת ואפקטיבית של כלל המערכות המתמודדות עם הפשיעה והאלימות.

המנהלת תכין את החומרים וההמלצות לצורך קבלת ההחלטות של וועדת השרים, כולל גיבוש מסגרת למדיניות, יעדים ועדיפויות, ותכניות עבודה משולבות ופרטניות מתואמות.

המנהלת תפעל מתוך ראייה כוללת, הנדרשת לעיסוק ממלכתי בכל רכיבי תופעות האלימות והפשעה.

המנהלת תורכב מנציגי בכירים ביותר (ראשים/סגנים) של כל הגורמים הממשלתיים הרלוונטיים למאמץ המשולב של התמודדות אפקטיבית עם הפשיעה והאלימות בחברה הערבית: משרדי ביטחון הפנים, הפנים, האוצר, המשפטים, הכלכלה, החינוך, הרווחה, השוויון החברתי, וכן משטרת ישראל, פרקליטות המדינה, הרשות לפיתוח החברה הערבית, רשות המיסים, הרשות להלבנת הון, צה"ל, שב"כ ונציגי החברה הערבית.

ב' - הקמת מכלול התמודדות מבצעיים

בכפפות המנהלת יוקמו שני מכלולים מבצעיים:

(1) המכלול האכיפתי-משפטי

(2) המכלול החברתי-כלכלי

כל אחד מהמכלולים יהיה אחראי על ביצוע תכניות העבודה בתחומו באמצעות מרכז שליטה ארצי ו"צוותי משימה" ייעודיים שיבצעו את התכניות בשטח, תוך שיתוף פעולה עם הרשויות המקומיות ונציגי התושבים הערבים.

חשיבות מיוחדת נודעת למאמץ מקביל, משולב ומתואם בין שני המכלולים, תוך הבטחת סינרגיה מרבית ושיתוף פעולה מלא ורצוף ברמת המטה והשטח. המנהלת תוודא זאת על ידי מעקב רצוף.

(1) המכלול האכיפתי-המשפטי

הייעוד: מיגור הפשיעה המאורגנת החמורה בחברה הערבית, בהתבסס על מאמץ מודיעיני ומבצעי - התקפי משולב, ממוקד מטרות

תפיסת ההפעלה של המכלול

1. הקמת מערך ייעודי, מבוסס-מודיעין, ב-להב 433
2. עבודה משותפת עם גורמי האכיפה בשטח בשילוב כל הגורמים (כולל שב"כ)
3. תיאום עם אגף סף במשטרת ישראל בהפעלת צוותי משימה ייעודיים

4. החמרת הענישה על בסיס חקיקה קיימת (חוק המאבק בארגוני הפשיעה, 2003) ומעודכנת

תפקידי המכלול

1. איתור ומיפוי ארגונים ואנשים המעורבים בפשיעה לצורך מאבק ממוקד ומתמשך בהם והעמדתם לדין
2. מאמץ התקפי רצוף ומקיף, מבוסס מודיעין מדויק ואיכותי, לטיפול בעבירות כלכליות ובאחזקה ושימוש בנשק בלתי חוקי, תוך החמרת הענישה על עבירות נשק
3. מאבק בפשיעה הכלכלית באמצעות פיתוח שירותים בנקאיים, כולל מתן הלוואות ומשכנתאות באופן המותאם לצרכים של החברה הערבית התמודדות מערכתית בהברחות אמל"ח משטחי הרשות הפלסטינית וגניבות אמל"ח מבסיסי צה"ל
4. מניעת איומים על אנשי הרשויות המקומיות מצד גורמי פשיעה
5. הכנת תיקוני חקיקה שיתאימו למאפייני הפשיעה בחברה הערבית
6. קביעת יעדים ומדדים להצלחה במיגור הפשיעה

במכלול יהיו שותפים: המשנה לפרקליט המדינה (פלילי), נציגים בכירים קבועים של הפרקליטות, משטרת ישראל, השב"כ, נציגי רשות המיסים, הרשות לניירות ערך, הרשות לאיסור הלבנת הון ושירות בתי-הסוהר. כן ישתתפו בוועדה נציגים בכירים של משרדי ממשלה רלוונטיים: ביטחון פנים, אוצר, משפטים, תעסוקה.

המצב המשפטי כיום, לרבות חוק המאבק בארגוני פשיעה (משנת 2003), שהסמיך את גורמי אכיפת החוק לפגוע ביכולת הכלכלית של ארגוני הפשיעה, מאפשר למשטרת ישראל להיאבק בארגוני הפשיעה בכלל והמאורגנת בפרט, באופן מקיף ויעיל.

מרכז מודיעין, שליטה והפעלה ארצי לשירות המכלול האכיפתי-משפטי

הייעוד

יצירת תמונת מצב מלאה, רצופה ומדויקת, סימון יעדים ואיתור מטרות לפעולה סיכולית-התקפית ממוקדת, בצד המלצות מערכתיות למקבלי ההחלטות.

תפיסת ההפעלה

- דגש על פשיעה כלכלית: פגיעה בפעילות הפיננסית הבלתי חוקית, בשיתוף גורמי אכיפה רלוונטיים;
 - הזנת מידע מכלל מקורות המודיעין, כולל מהגורמים הממלכתיים;
 - תיאום מהודק עם אגף סיף ויחידות משטרת ישראל האחרות;
 - העבודה תתבצע על בסיס הרשאות בחוק שיאפשרו איסוף המידע הנדרש לאכיפה באמצעים מתקדמים.
- מרכז המודיעין המשולב ישרת בעיקר את המכלול האכיפתי-משפטי. הוא יוזן במידע על פי הנחיות המנהלת וראשי המכלולים ובהרשאה חוקית מתאימה. מקורות המידע יהיו כלל מערכות המידע הגלויות והמסווגות של המדינה, ובמיוחד יכולות סיגנט מתקדמות ומעבדות מז"פ ייעודיות.
- המידע המתקבל מהמקורות השונים יאפשר לגבש "כתבות מודיעיניות", כסיכום מודיעין למבצע, שיכללו ראיות ראשוניות ויאפשרו בסיס מודיעיני מוצק לפעולות חקירה נגד גורמי הפשיעה המאורגנת.
- המרכז יורכב מנציגים מקצועיים של משטרת ישראל והשותפים האחרים, כל אחד בתחומי התמחותו. נציגי השותפים הנוספים יושאלו מגופי האכיפה והמודיעין השונים ויוצבו למטרה זו דרך קבע. לפי הצורך יוזמנו למוקד, לשם גיבוי והעמקה, נציגים של גופים ממלכתיים נוספים.
- יקבעו הרשאות בחוק שיאפשרו לגורמי החקירה את איסוף המידע ולגופי האכיפה והמשפט להשתמש במידע. לנציגי כל הגופים החברים בצוות המוקד תהיה גישה ישירה למאגרי המידע של הגופים אשר שלחו אותם, והם יחלקו במידע שלהם עם יתר חברי הצוות. זאת, בכפוף לכל דין, ובכפוף לאפשרות של כל אחד מחברי הצוות לקבל, להעביר ולמסור מידע על-בסיס מאגרי המידע בהם הוא רשאי להשתמש.
- מומלץ להקים חמישה צוותי משימה:

1. צוות משימה ("מפלגים") לפשיעה כלכלית¹⁴

2. צוות משימה לתפיסת נשק ואמל"ח

3. צוות משימה לסחיטת דמי חסות [סד"ח] ואיומים

¹⁴ לאחרונה הוקמו שני מפלגים חדשים כאלה וקיימת מגמה להקים בקרוב עוד שניים לגיבוי המאמץ נגד הפשיעה הערבית המאורגנת. ראה בשידור הכנס במכון למחקרי ביטחון לאומי. שם.

4. צוות משימה להתמודדות עם ארגוני פשיעה

5. צוות משימה להגנה על נציגי ציבור וראשי רשויות

מודל גברי למבנה צוות משימה

צוות המשימה הינו גוף לאומי-אופרטיבי משולב, הבנוי מנציגים של כלל מערכות האכיפה העוסקות בתחום אחריות הצוות. לשם תפקוד אפקטיבי של צוותי המשימה יהיה צורך במומחי תוכן מקצועיים רלוונטיים, שיושאלו מהגופים השונים או יגויסו במיוחד למאמץ.

להלן דוגמה למבנה צוות המשימה לתפיסת נשק ואמל"ח. בצוות זה ישתתפו נציגים מהגופים הבאים:

- מודיעין: יומינט, חומר גלוי, סיגינט, טכנולוגיה, סייבר, מחקר
- משטרה: מעבדה לזיהוי פלילי
- שב"כ: מניעת הברחת נשק ואמל"ח מיהודה ושומרון
- צה"ל: סימון כלי נשק, מיגון מכלולי נשק ואמל"ח, סיכול גניבות נשק ואמל"ח ממתקני צה"ל, פעילות ביהודה ושומרון לאיתור מוקדי ייצור נשק
- רשות המיסים: סימון יעדים לחקירה כלכלית בנושא אמל"ח, גיוס אנליסטים פליליים וכלכליים
- משרד המשפטים: ייעוץ וחקיקה - פלילי, פרקליטות המדינה - פלילי הפעלת מהלכים משפטיים בנוהל מהיר
- רשות המעברים היבשתיים במשרד הביטחון.

2) המכלול החברתי-כלכלי

הייעוץ: פיתוח תהליכי עומק מחוללי צמיחה בתחום החברתי-כלכלי במגזר הערבי האמורים לצמצם את השפעתם של מחוללי האלימות והפשעה, בסיוע המערכות האזרחיות הארציות והמקומיות ובשילוב הדוק עם הרשויות המקומיות והחברה האזרחית הערבית.

הרבה נעשה בעניין זה בשנים האחרונות, במסגרת תכנית החומש הראשונה (922). על בסיס לקחיה ולהתאמתה לצרכים המשתנים נדרש לגבש ולהוציא לפועל תכנית רב-שנתית מעודכנת ברמה הלאומית. בתחומים אלה - המשיקים לרווחה, חינוך, קהילה ותעסוקה - גוברת החיוניות בשיתוף מלא של נציגי החברה הערבית בגיבוש התכניות וביישומן, ביניהם פורום מנהלי מחלקות הרווחה, וועד ראשי הרשויות וארגוני החברה האזרחית.

מומלץ כי הרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית תרכז את עבודת המכלול החברתי - כלכלי, בשיתוף הרשויות המקומיות וגורמי החברה האזרחית. כל זאת, בתיאום הדוק עם המכלול האכיפתי-משפטי.

חשיבות מיוחדת נודעת להתאמת תכנית החומש השנייה (923) כך שבין יעדיה העיקריים יהיו גם מהלכים אזרחיים לצמצום האלימות והפשיעה בחברה הערבית. במסגרת זו יש להציב לתכנית החומש החדשה יעדים קונקרטיים, בראשם: (1) צמצום ממדי התופעה של נוער מנותק (2) הגברת התעסוקה, בעיקר בקרב נשים (3) חיזוק המשילות של הרשויות המקומיות (4) הרחבת תכנית עיר ללא אלימות (5) הנגשת אשראי לאזרחים הערביים, כולל משכנתאות.

בתחום הכלכלי, נדרש לגבש תכניות לשיפור מצבם הכלכלי של הערבים במדינה, בין היתר באמצעות עידוד הביקוש לעבודה ולמעבר מרווחה לתעסוקה, הכשרה מקצועית והכוון תעסוקתי, עידוד תעסוקת נשים והרחבת אפשרויות התעסוקה של אקדמאים במקצועותיהם.

בתחום החינוך, נדרש לפתח ולהנחיל תכניות לימוד מתקדמות בנושא מניעת אלימות, המבוססות על חיזוק השייכות לחברה, זכויות אדם, סובלנות ורב-תרבותיות. כך חשוב לשנות את ההתייחסות לבית הספר, בצד היותו מוסד לימודי ברמה מקצועית גבוהה, לבית-חינוך לערכים ולהכנת התלמידים לחיים בחברה מורכבת. נדרש לגבש תכניות מיוחדות לנוער חסר מעש, החל משלב חטיבת הביניים, ולפתח תכניות להכשרה מקצועית ולעידוד השתלבות בשוק העבודה. כמו כן, חיוני להשקיע בפיתוח והרחבה של החינוך הבלתי פורמלי.

תחומים ממוקדים נוספים לטיפול במסגרת המכלול החברתי-כלכלי

- גיבוש מתווה מוסכם לפתרון בעיית הישובים הבדואים הבלתי מוכרים בנגב, השרויים במציאות חיים קשה, שאחד מביטוייה הוא התרחבות הפשיעה והאלימות.
- התקדמות לקראת פתרון מצוקות הדיור והבנייה ללא היתר, המהוות גורם עיקרי לסכסוכים בין משפחות ולאלימות קשה.
- חיזוק יכולת המשילות של הרשויות המקומיות, באמצעות מתן סמכויות ואחריות בתחומי האכיפה: התקנת חוקי עזר והפעלת שיטור מקומי, פיקוח עירוני ותביעה מקומית.

- מציאת פתרונות לקידום תכניות פעולה בתחומי חברה, תשתיות ותחזוקה באורח שיצמצם את ההעברה הישירה של תקציבי ממשלה לרשויות מקומיות, תוך חשיפתם לסחטנות עבריינית.
- חיזוק המרקם המשותף הערבי-יהודי בערים המעורבות, כולל בירושלים המזרחית.

גופים משתתפים במכלול החברתי - כלכלי

במכלול החברתי-כלכלי יהיו שותפים: נציגים בכירים של משרדי ממשלה רלוונטיים (אוצר, חינוך, רווחה, שיכון, כלכלה, תעסוקה ואחרים), נציגי משטרת ישראל, נציגי השלטון המקומי ונציגי החברה הערבית.

המכלול יורכב מצוותי המשימה הייעודיים הבאים:

1. צוות משימה לאלימות בתא המשפחתי
2. צוות משימה לטיפול בתופעות של בריונות במרחב הציבורי
3. צוות משימה לנוער מנותק
4. צוות משימה לפיתוח כלכלי
5. צוות משימה לענייני תעסוקה ודיור
6. צוות משימה לתחום קידום החינוך הפורמלי ברמות השונות והבלתי פורמלי
7. צוות משימה לפיתוח החברה האזרחית ועידוד ההתנדבות
8. צוות משימה לחיזוק הרשויות המקומיות

עיקרי התפקידים של צוותי המשימה האזרחיים

צוותי המשימה האזרחיים יהוו מסגרות רב-ממדיות שיקשרו את המערכות המדינתיות עם הרשויות המקומיות והחברה האזרחית. הצוותים יופעלו על ידי הרמה הממלכתית בהנחיית המכלול החברתי-כלכלי ויתפקדו בשטח ביחד עם ראשי מועצות מקומיות, גורמי אכיפה, גופי רווחה ותעסוקה, אנשי דת, אנשי חינוך, מנהלי עמותות ציבוריות ומתנ"סים וכן מתנדבים, באחריות הרשויות המקומיות.

שלוחות של צוותי משימה אזרחיים יוקמו ביישובים הערביים לטיפול בסוגיות עומק חברתיות וכלכליות ולשיפור איכות החיים והביטחון החברתי. הטיפול יעשה על פי תכנית סדורה

שעיקרה מעורבות של השלטון המרכזי באמצעות הצוותים המקומיים, שיפעלו במקבצים/אשכולות של רשויות מקומיות ערביות בשיתוף נציגים של החברה הערבית.

ג - סוגיות ייחודיות לבחינה

1. שאלת שילוב השב"כ

שאלת שילוב השב"כ במאמץ למגר את האלימות בחברה הערבית הינה חלק מהדיון על האמצעים שיש לנקוט במסגרת הפעולה האכיפתית. מתקיים על כך ויכוח בחברה הערבית, בציבור ובתקשורת וגם בקרב מקבלי ההחלטות. בניגוד לראש השב"כ היוצא, ראש השב"כ הנכנס הביע נכונות עקרונית לשלב את הארגון במאבק בפשיעה תוך "מציאת האיזון המתאים".

מצד אחד, יש נימוקים משכנעים לשילוב השב"כ במסגרת ההתמודדות. אזרחים ערבים רבים טוענים שהשב"כ ממילא מעורב עמוק במתרחש בחברה הערבית. מעבר לכך, גם כיום מסייע השב"כ למשטרה ביכולותיו המקצועיות, בשורת תחומים, ובעיקר כדי למנוע זליגה של נשק לחברה הערבית. יש גם הגורסים שיש להתייחס לתחום הפלילי כפוטנציאל לאיום ביטחוני. בכל מקרה, ההסכמה הרחבה והקריאה הפומבית של חלק מהבכירים בחברה הערבית לשלב את השב"כ במאבק באלימות ובפשיעה מדברת בעד עצמה ומעניקה לגיטימציה למהלך כזה.

לעומת זאת, ההתנגדות לשלב את השב"כ בפעילות נגד הפשיעה המאורגנת בחברה הערבית נעוצה בחוק השב"כ (2002), הקובע את תחומי אחריותו של הארגון - שמירת ביטחון המדינה, סדרי המשטר הדמוקרטי ומוסדותיו, איומי טרור, ריגול, חתרנות, חבלה וחשיפת סודות מדינה - שאינם כוללים עיסוק בעבירות פליליות בתחום מדינת ישראל.¹⁵ אמנם סעיף 7 ב' (6) קובע כי השב"כ אמור לעסוק גם ב"פעילות בתחום אחר שקבעה הממשלה... שנועדה לשמור ולקדם אינטרסים ממלכתיים חיוניים לביטחון הלאומי של המדינה", אולם הנושא הפלילי, ובעיקר מול קבוצה מוגדרת של הציבור הישראלי, אינו מוגדר ככזה.

לדעתנו, נוכח החשיבות במיגור הפשיעה החמורה, התפוצה הרחבה של נשק בידי הציבור הערבי והפוטנציאל של שימוש בו באירועים על רקע לאומני, נכון לקיים שת"פ מודיעיני מוסדר ומתוחם בין השב"כ לגורמי האכיפה השותפים למאמץ הנדון. זאת, גם אם יחייב הדבר שינוי/תיקון חקיקה, שיאפשר שיתוף פעולה בתחומים מוגדרים. מוצע כי השב"כ יעסוק רק באיסוף מודיעין על ארגוני הפשיעה, על פי הצרכים וציון הידיעות החיוניות שייקבעו על ידי גורמי החקירה של המשטרה. בנוסף, יהיה נכון להעמיד כלים של איסוף מודיעין שבשימוש

¹⁵ חוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

<https://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/%D7%90%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA/shabak-law.pdf>

השב"כ או תוצריהם לרשות המשטרה. מכאן גם נגזר במה השב"כ לא יעסוק, ובעיקר בתחומי האלימות במשפחה ובמרחב הציבורי. בכל מקרה, יש לקבוע באופן ברור ומוקדם מה יהיו גבולות העיסוק של השב"כ, ואלה צריכים להיות מפוקחים על ידי ועדת הכנסת לעניין השירותים החשאיים.

2. שאלת העדיפויות בהקצאת המשאבים

סוגיה עקרונית נוספת היא השאלה היכן יש להציב את המאמץ העיקרי במכלול האכיפה ועקב כך היכן צריך להיות מושקע התקציב התוספתי. לעניין זה יוצגו שלוש המלצות בסיסיות:

א. מיגור הפשיעה המאורגנת צריך לקבל את העדיפות העליונה, עד שתדוכא, או לפחות יהיו סימנים ברורים להפחתה ניכרת ונמשכת בה לאורך זמן. זאת, גם ביחס לאלימות הכללית הפושה בחברה הערבית. במסגרת זו יש לקבוע סדרי עדיפויות ברורים, כאשר שני תחומים צריכים לקבל קדימות ברורה בפעולות האכיפה: (1) פשיעה כלכלית וסחיטת דמי חסות, (2) חיסול מאגרי הנשק בקרב ארגוני הפשיעה. לכך תהיה משמעות הרתעתית ותודעתית ניכרת, האמורה להשפיע גם על צמצום תפוצת האלימות הכללית.

ב. במסגרת זו, הפעולה המודיעינית המשולבת, המוצעת לעיל, צריכה לקבל קדימות תקציבית וארגונית גם בתחומי הפיתוח, הרכישה וההטמעה של האמצעים הטכנולוגיים המתקדמים ביותר, בדגש על מערכות סיגנט ויכולות זיהוי פלילי, וגם על גיוס והכשרה של חוקרים מקצועיים למשימות הייחודיות הנדרשות למשימה.

ג. מול קדימות זו מוצע להקצות לתחומים אחרים עדיפות פחותה, לפחות זמנית. מדובר בתחומים שביניהם (1) נוכחות משטרתית מורחבת בישובים ערביים, (2) גיוס והכשרה של שוטרים (בעדיפות ערבים) למשימות שטח, באוריינטציה שירותית-קהילתית, שאינן קשורות ישירות למאמץ המודיעיני כלפי ארגוני הפשיעה, (3) הקמת תחנות משטרה במרחב הערבי. לאחר מימוש מובהק ונראה של תחומי העדיפות הראשונה, יהיה מקום וצורך להעלות את הקדימות של נוכחות משטרתית בשטח. בתחומים חשובים אלה המגמה צריכה להיות פיתוח כלים ארוכי טווח, בעיקרם קהילתיים-חברתיים-שירותיים, בשילוב הדוק עם פעולות עומק שיבוצעו על ידי המכלול החברתי-כלכלי.

3. ההתייחסות לערים המעורבות

בערים מעורבות בישראל,¹⁶ ללא מזרח ירושלים, חיים כ-10 אחוזים מכלל האזרחים הערביים. ניכרת מגמה של גידול מספר המשפחות הערביות העוברות לערים המוגדרות כיהודיות (כ-6 אחוזים ב-5 השנים האחרונות). האלימות והפשעה המאורגנת נוכחת בממדים משתנים גם בערים אלה,¹⁷ כאשר בעת משבר, כמו שאירע במאי 2021, חלק ניכר מההתנגשויות האלימות בין יהודים לערבים התרחש בערים אלה. בשל הייחודיות של המרקם האזרחי בערים המעורבות, הן לא זכו עד לאחרונה להתייחסות ממשלתית ממוקדת במסגרת תכניות החומש השונות לחברה הערבית. בעקבות אירועי מאי 2021, הועלה על ידי ראש הרשות לקידום כלכלי של החברה הערבית הצורך לבנות תכנית ייעודית לערים המעורבות, שתהיה נפרדת מתכנית החומש המתוכננת לכלל החברה הערבית. בהחלטת הממשלה מס' 292 מ-1 אוגוסט 2021 נקבע, באורח כללי, כי "התוכנית יכולה לתת מענה לאוכלוסייה הערבית ביישובים המעורבים, כהגדרתם בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה".¹⁸ נראה כי כוונה זו אמורה להתממש בקרוב.

בין אם התכנית עבור ערים אלו תהיה נפרדת או משולבת, יש צורך דחוף בקיום תכנית לצמצום הפשיעה בערים המעורבות, שתהיה בזיקה גם לתכנית החומש 923. סוגייה נפרדת היא החלת תכניות החומש לעניין האלימות והפשעה גם על מזרח ירושלים. מוצע שגם אם מזרח ירושלים, בהיותה סוגיה ייחודית, לא תזכה לתכנית דומה לזו המיועדת לערים המעורבות, הרי שלפחות התכניות הקיימות או העתידיות לגביה, כמו תכנית הממשלה 3790 מ-2018,¹⁹ יכללו התייחסות הולמת לעניין האלימות והפשעה בעיר.

סיכום

תופעות האלימות והפשעה המאורגנת בחברה הערבית אינן רק "הבעיה של החברה הערבית". הן משפיעות באורח שלילי על החברה הישראלית כולה: על ביטחונה האישי והכללי ועל היחסים המורכבים בין הרוב היהודי למיעוט הערבי.

קיימת כיום הכרה מתרחבת בקרב מקבלי ההחלטות ובציבור הרחב, כי על המדינה לשאת באחריות ולפעול בנמרצות, כולל בהקצאת משאבים נדרשים, לפתרון הבעיה. זאת, כאשר

¹⁶ ראו המאמר: נסרין חדאד חאג'י-יחיא ואחרים, "ערים מעורבות, אבל נפרדות", המכון הישראלי לדמוקרטיה, <https://www.idi.org.il/articles/34645>, 7.6.2021.

¹⁷ ראו, הכנסת, ממ"ד (מאי 2021), "ערבים בערים המעורבות – מבט-על", https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/723dfb8c-b1b8-eb11-8111-00155d0aee38/2_723dfb8c-b1b8-eb11-8111-00155d0aee38_11_17923.pdf.

¹⁸ נראה שיש בתכנית החומש החדשה הד להסכם הקואליציוני עם רע"ם, לקראת הקמת הממשלה הנוכחית, בדבר הקצאה מיוחדת של 350 מיליון שקל לערים מעורבות. ראו: תכנית חומש למגזר הערבי, החלטה מספר 292 של הממשלה מיום 1.08.2021. https://www.gov.il/he/departments/policies/dec292_2021.

¹⁹ ראו החלטה מספר 3790 של הממשלה מ-13.5.2018: "צמצום פערים חברתיים כלכליים ופיתוח כלכלי במזרח ירושלים". https://www.gov.il/he/departments/policies/government_decision_3790.

מושמעת גם הטענה כי המאבק באלימות ובפשיעה בחברה הערבית עשוי להפוך את המשבר החברתי להזדמנות לצמצום הפערים ולקידום השוויון בין החברות.

לאימוץ וביצוע מדיניות ברוח זו משמעות מרחיקת לכת בכל הקשור ליחסים בין היהודים לערבים. אם ייקלט המסר, שלפיו המדינה רואה באזרחיה הערבים קהילה שוות זכויות, הראויה לקידום מערכתי בכל התחומים שבהם נרשמה הזנחה במשך עשורים, יהיה בכך משום תרומה ניכרת ליציבות הפנימית ולצמיחה של חברה ישראלית רב-קהילתית מתפקדת ובעלת זהות אזרחית משותפת.

החתירה ליעד זה מחייבת תכנון אסטרטגי רב-ממדי ואת תרגומו הקפדני לעשייה משולבת ומתואמת בשטח של גורמים רבים. במסגרת זו הוצעו במסמך זה מספר עקרונות מובילים, האמורים להוביל להישגים בנושא מאתגר וחיוני זה:

- המדינה אמורה לגייס את כל המערכים הרלוונטיים למאבק נמשך ואפקטיבי באלימות ובפשיעה. לכן, המאמץ צריך להיות מובל על ידי ועדת שרים מיוחדת לעניין.
- מתחייבת פעולה מערכתית משולבת ונחושה, המתבססת על סינכרוניזציה מיטבית בין תחומי האכיפה המשטרתית והמשפטית לבין תחומי השרות החברתי-כלכלי.
- יש להקים מערך לאומי על בסיס המשרדים והגופים הקיימים, שיהיה מופקד על יישום המדיניות על כל מרכיביה, בתיאום בין שתי הזרועות, שרק תיאום מיטבי ביניהן בתכנון ובשטח יבטיח את ההישג הנדרש: גם צמצום הפשיעה והאלימות וגם צמיחה סוציו-אקונומית בחברה הערבית.
- חשיבות רבה נודעת להתגייסות מלאה של נציגי הציבור הערבי ברמה הארצית והמקומית למאמץ המשותף. לשם כך מתחייב חיזוק יכולות המשילות של הרשויות המקומיות.
- שיתוף פעולה עם ראשיה ונציגיה של החברה הערבית ברמה הארצית והמקומית, בכל התחומים, הינו בסיס הכרחי להצלחה. המאבק בפשיעה חייב להתנהל ביחד ומתוך הבנה משותפת של מורכבות האתגר והכרה מלאה של המתרחש בשטח.
- כל הפעולות במסגרת המוצעת צריכות להיות מלוות בתהליכי בקרה והערכה שיתבצעו בעזרת גוף חיצוני.